

در خلیج فارس کمک کند. یادداشت تفاهم بین فدراسیون اتاق‌های بازرگانی عراق و اتاق بازرگانی و صنایع فدراسیون روسیه و تفاهمنامه متقابل بین گازپروم و شرکت نفت مرکزی عراق نیز از جمله اسناد امضا شده می‌باشد. به گفته فواد حسین، وزیر امور خارجه [عراق]، شرکت‌های بزرگ روسی حدود ۱۹ میلیارد دلار در بخش نفت عراق سرمایه‌گذاری خواهند کرد. موضوع صادرات نفت از کردستان عراق به ترکیه و رویدادهای بین‌المللی و منطقه‌ای نیز در این مذاکرات مورد بررسی قرار گرفت. همانطور که معلوم است، صادرات نفت از منطقه خودمختار کردستان (اربیل) به بندر جیهان ترکیه در سال ۲۰۲۳ به دنبال تصمیم دادگاه داور بین‌المللی در پاریس بر اساس شکایت بغداد متوقف شد.

در صورت پیشرفت موفقیت‌آمیز کار و حل مسائل مرتبط، جغرافیای گذرگاه بین‌المللی شمال-جنوب به طور قابل توجهی گسترش می‌یابد و زمینه مساعدتری را برای تعاملات سیاسی فراهم می‌کند. بنادر عراقی بصره، فاو و ام‌قصر، جغرافیای بندری گذرگاه را در حوزه خلیج فارس گسترش خواهند داد. راه‌آهن ایران و عراق محدوده ریلی- بندری جنوب غربی گذرگاه بین‌المللی شمال-جنوب را توسعه می‌دهد. در اینجا سخن از راه‌اندازی قطعه ۴۵ کیلومتری خط بصره - خرمشهر در پائیز ۲۰۲۴ و همچنین، مسیر ۵۵۰ کیلومتری خط ریلی کرمانشاه - قصر شیرین-خانقین-بغداد می‌رود که امکان دسترسی به بنادر عراق را فراهم می‌آورند. بر اساس اطلاعات موجود، تأسیس یک شرکت سه‌جانبه مرتبط در سال‌های ۲۰۲۵-۲۰۲۶ نیز منتفی نیست. سرگئی تسیویلیف، وزیر انرژی فدراسیون روسیه و رئیس مشترک کمیسیون بین‌دولتی در بغداد اظهار داشت: «محمد شیعه السودانی، نخست‌وزیر عراق در ۲۷ فوریه پیشنهاد کرد که گذرگاه مشترک با ایران، عراق و روسیه توسعه یابد. ما از این پیشنهاد کاملاً حمایت می‌کنیم. روی این اصل، به زودی یک کارگروه مشترک تشکیل خواهیم داد و برای ادامه گذرگاه حمل‌ونقل بین‌المللی شمال-جنوب از طریق این دو کشور تلاش خواهیم کرد».

این امر نه تنها از نظر اقتصادی، بلکه از نظر سیاسی نیز بسیار مهم است. زیرا، آمریکا و انگلیس بطور دوره‌ای سعی می‌کنند بنادر ایران در خلیج فارس و تنگه هرمز را که اهداف بالقوه حملات موشکی و خرابکاری اسرائیل هستند، مسدود کنند. به ظن قوی، رزمایش دریایی مشترک ایران- چین- روسیه با عنوان «کمر بند امنیتی دریایی ۲۰۲۵» در ماه مارس در شمال اقیانوس هند، در پاسخ به این تحرکات برگزار شد.

بر اساس ماده ۳ این توافقنامه، «طرفین باید در رفع موانع توسعه حمل‌ونقل بین بنادر کشورهای خود همکاری کنند؛ نباید از مشارکت کشتی‌های یک طرف در حمل‌ونقل دریایی بین بنادر طرف دیگر و بنادر کشورهای ثالث جلوگیری نمایند». به این ترتیب، حمل‌ونقل دریایی بی‌مانع فدراسیون روسیه و عراق با سایر کشورها که به مسیرهای دریایی گذرگاه حمل‌ونقل بین‌المللی شمال-جنوب نیز تسری پیدا می‌کند، تضمین شده است».

پیشتر، در نوامبر ۲۰۲۴، نخست‌وزیر عراق ۵ اسکله کانتینری را که برای مدیریت رو به رشد حمل‌ونقل کانتینری در امتداد مسیر شمال-جنوب طراحی شده بودند، در بندر فاو راه‌اندازی کرد. این پایانه‌ها می‌توانند سالانه حداقل ۴ میلیون کانتینر استاندارد بارگیری شده (معادل ۲۰ فوت) را جابجا کنند.

رئیس‌جمهور روسیه و نخست‌وزیر عراق در جریان گفتگوی تلفنی در تاریخ ۲۱ نوامبر ۲۰۲۴، «مسائل جاری همکاری‌های دوجانبه در زمینه‌های تجاری، اقتصادی، حمل‌ونقل، تدارکاتی و بشردوستانه را مورد بحث و بررسی قرار دادند. توجه ویژه‌ای نیز به اجرای پروژه‌های دوجانبه بزرگ در بخش انرژی (تولید مشترک نفت در جنوب و شمال عراق،

برنامه‌ریزی توسعه ذخایر بزرگ گاز طبیعی و نفت در غرب و جنوب عراق) میزول داشتند و بر تعهد متقابل برای گسترش بیشتر روابط دیرینه دوستانه و سودمند متقابل در راستای توافقات حاصله در جریان مذاکرات بین ولادیمیر پوتین و محمد السودانی در مسکو در اکتبر ۲۰۲۳ تأکید کردند».

تصادفی نیست که علاقه‌مندی به کریدور شمال-جنوب «به عنوان یک جایگزین جزئی برای حمل‌ونقل دریایی تحت کنترل غرب» در مطبوعات عربی و وبسایت‌های مراکز تحلیلی عربستان سعودی، کویت، عمان و امارات افزایش یافته است. در ماه مه ۲۰۲۴، بحرین عملاً به گذرگاه حمل‌ونقل بین‌المللی شمال-جنوب پیوست و رئیس اداره حمل‌ونقل آن تفاهمنامه حمل‌ونقل و ترانزیت را در مسکو امضاء کرد. ضمناً، بنادر کویت (الکویت، الشعیبه) و بصره عراق از دیرباز بزرگترین نقاط ترانزیت در آب‌های شمال غربی خلیج فارس بوده و بندر منامه بحرین نیز جزو بزرگترین بنادر ترانزیتی کل منطقه محسوب می‌شود.

روابط تجاری دوجانبه بین روسیه و عراق نیز توسعه می‌یابد. همانطور که در نشست کمیسیون بین‌دولتی اشاره شد، فدراسیون روسیه صادرات خود به این کشور خاورمیانه‌ای را در سال گذشته به میزان ۲۷ و ۸ دهم درصد افزایش داد. بخش عمده این محصولات را مواد غذایی (عمدتاً غلات و آرد غلات)، چوب و محصولات خمیر کاغذسازی تشکیل می‌داد. در عین حال، صادرات عراق به روسیه نیز تقریباً ۴ و یک دهم برابر افزایش یافت. صادرات عراق به روسیه را عمده‌تأ فراورده‌های نفتی، انواع میوه و سبزیجات، منسوجات، سوپا و روغن پنبه‌دانه تشکیل می‌داد. در ضمن، ظرفیت رشد صادرات محصولات کشاورزی از فدراسیون روسیه به کرانه‌های دجله و فرات تا سال ۲۰۳۰ بیش از ۳۰۰ میلیون دلار تخمین زده می‌شود.

علاوه بر این، علیرغم همه شایعات و انواع وراچی‌ها، عراق و ایران مانند کویت همچنان با فدراسیون روسیه (و بحرین) در زمینه تنظیم تولید نفت در شرایط بی‌ثباتی در بازارهای جهانی انرژی همکاری می‌کنند. به این ترتیب، در پایان فوریه، بغداد پایبندی خود به توافق «اوپک +» را تأیید کرد و قول داد بمنظور جبران مازاد تولید در دوره‌های قبلی یک برنامه به‌روز ارائه دهد.

همانطور که معلوم است، دولت اردوغان برای پروژه گذرگاه حمل‌ونقل بین‌المللی شمال-جنوب، یک مسیر جایگزین بنام «مسیر توسعه» شامل یک دالان حمل‌ونقل چندوجهی را ترویج می‌کند که خلیج فارس را از طریق عراق و ترکیه به اروپا وصل می‌کند. با این حال، بی‌ثباتی کنونی در ترکیه، مشکل دیرینه کردهای این کشور و همچنین نارضایتی دیرینه بغداد از صادرات نفت قاچاق از میادین تحت کنترل دولت اقلیم کردستان، تردیدها در مورد اجرای قریب‌الوقوع آن را افزایش می‌دهد. در عین حال، گسترش احتمالی کریدور حمل‌ونقل بین‌المللی شمال-جنوب نه تنها توان رقابت آن را افزایش می‌دهد، بلکه موقعیت اقتصادی و ژئوپلیتیک خارجی روسیه را در خاورمیانه و نزدیک تقویت می‌کند.

[بنیاد فرهنگ راهبردی](#)

مطلب مرتبط:

[کریدور انرژی روسیه و ایران در دسر برای وشنگتن](#)

[گذرگاه حمل‌ونقل بین‌المللی شمال-جنوب](#)

۱۴ فروردین-حمل ۱۴۰۴